

BİLGİ KARTI 3

GÜVENLİ İNŞAAT

ÇALIŞAN REFAHI

SIHHİ TESİSLER

Genel bilgiler

İş yerlerinde sıhhi tesislerin sağlanması, çalışanların kişisel hijyenlerini iyi bir düzeyde sürdürebilmelerini temin etmek ve bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek açısından temel bir iş sağlığı ve güvenliği gereğidir. Bu tesisler, yalnızca fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasına değil; aynı zamanda sağlıklı, onurlu ve verimli bir çalışma ortamının oluşturulmasına da hizmet etmektedir.

Sıhhi tesisler; çalışanların temizlik, tuvalet, yıkanma ve kişisel bakım ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak sağlanan tuvaletler, lavabolar, duşlar ve ilgili yardımcı donanımların tümü şeklinde tanımlanabilir.

Sıhhi tesislerin erişilebilir, temiz ve çalışır durumda olması; enfeksiyonların, cilt hastalıklarının ve diğer hijyen kaynaklı sağlık risklerinin önlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Tesislerin planlanması ve işletilmesi; inşaat iş yerinin büyüklüğü, çalışan sayısı, yapılan işin niteliği ve çalışma koşulları dikkate alınarak bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Tüm bu süreçte erişilebilirlik, temizlik ve bakım unsurları birlikte değerlendirilerek, çalışanların bu alanlardan güvenli ve rahat şekilde yararlanması sağlanmalıdır.

Hijyen standartlarının sürdürebilmesi için temizlik, bakım ve denetim uygulamaları sistematik biçimde yürütülmelidir. Ayrıca kullanılan yapı malzemelerinin kolay temizlenebilir ve dayanıklı olması, hijyenin korunmasına katkı sağlamakta ve tesislerin uzun süre güvenli şekilde kullanılmasını desteklemektedir.

Tesislerin düzenlenmesinde; cinsiyet dağılımı, özel ihtiyaçlar ve mahremiyet ilkeleri özenle gözetilmeli; gerekli durumlarda kadın çalışanlar için ilave veya ayrı tesisler sağlanmalıdır.

Tuvaletler, yıkanma yerleri ve lavabolara ilişkin iş yeri düzenlemelerinde dikkate alınması önem arz eden hususlar alt başlıklar halinde sunulmaktadır.

a) Tuvaletler

Tuvaletler, çalışanların temel fizyolojik ihtiyaçlarını güvenli ve hijyenik şekilde karşılayabilmeleri için zorunlu sıhhi tesislerdir. Tuvalet ihtiyacının ertelenmek zorunda kalınması, çalışanların hem fiziksel hem de psikososyal sağlığı üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır.

Tuvaletlere erişimin zor veya kısıtlı olması; çalışanların sıvı tüketimini azaltmasına, hijyen alışkanlıklarını ihmal etmesine ve en nihayetinde idrar yolu enfeksiyonları, böbrek sorunları, sindirim sistemi rahatsızlıkları ve bulaşıcı hastalıkların yayılması gibi ciddi sağlık risklerinin artmasına neden olabilmektedir.

Erişilebilir olma; tüm çalışanların bu alanlara zamanında, güvenli ve mahremiyet içinde ulaşabilmesini ifade etmektedir. Dolayısıyla tuvaletlerin uygun mesafede, güvenli ulaşım yollarıyla bağlantılı ve her çalışanın eşit şekilde yararlanabileceği biçimde düzenlenmesi esastır.

Tuvaletlerin yeterli sayıda, hijyenik, erişilebilir ve sürekli kullanıma hazır olması; yalnızca bir konfor unsuru değil, doğrudan çalışan sağlığını koruyan temel bir iş sağlığı ve güvenliği gereğidir.

Tuvaletler ile ilgili dikkate alınabilecek önemli hususlar şu şekilde sıralanabilir:

- Genel kullanıma açık veya harici tuvaletlere (cami, alışveriş merkezi vb.) bağımlı olunmamalı, çalışanlar için iş yerinde tuvalet tesisleri sağlanmalıdır. Ayrıca uygulanabilir olduğu ölçüde, çalışanlara ait tuvaletler ziyaretçiler, müşteriler veya diğer kullanıcılar için ayrılmış tuvaletlerden ayrı düzenlenmelidir.
- Tuvaletlerde; kapı, bölme ve kabin düzeni ile lavabo yerleşimi kullanım kolaylığını destekleyecek şekilde olmalıdır. Kabinler yeterli iç hacme sahip olmalı, dışarıdan mahremiyeti koruyacak şekilde tasarlanmalı ve kapılar içeriden güvenli biçimde kilitlenebilmelidir.
- Tuvaletlerin bina içinde veya (dış etkenlerden korunmuş şekilde) bina benzeri korunaklı yapılarda konumlandırılmasına öncelik verilmelidir.

■ İnşaat sahalarında genellikle erkek çalışan yoğunluğu söz konusudur. Ancak kadın çalışanların varlığı da dikkate alınmalı ve mahremiyet ile kişisel konforun korunması amacıyla kadın ve erkek çalışanlar için ayrı tuvaletler sağlanmalıdır.

■ Tuvalet tesisleri, mümkün olduğu ölçüde kanalizasyon sistemine bağlı olmalıdır. Kanalizasyona bağlantının mümkün olmadığı durumlarda ise, kendi içinde temiz su haznesi ve atık tankı bulunan sabit veya taşınabilir sifonlu tuvaletler ya da bunlara eşdeğer sistemler sağlanmalıdır.

■ Tuvaletlerin tuvalet kâğıdı, sıvı sabun, el yıkama ve kurutma donanımları ile atık kutuları bakımından eksiksiz şekilde donatılması sağlanmalıdır.

■ Tuvaletlerin sifonlu* olması, yeterli aydınlatma ve havalandırmaya sahip olması, açıkça işaretlenmesi ve diğer alanlardan ses geçirmeyen bir duvar veya ayrı bir girişle ayrılmasına önem verilmelidir.

* Hijyenin sağlanabilmesi için tuvaletlerde sifon, temizlik ve el yıkama ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeterli ve sürekli su bağlantısı bulunmalıdır. Yönetmelikte tuvalet tipine (oturma veya çömelme) ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır. Seçim; hijyenin sürdürülebilir şekilde sağlanması, kültürel tercih ve alışkanlıklar ile saha şartları ve benzer hususlar dikkate alınarak yapılabilir.

■ Tuvalet sayısının** belirlenmesinde; inşaat alanındaki toplam çalışan sayısı ve profili, vardiya değişimleri ve molalardaki yoğun kullanım zamanları, saha büyüklüğü ve yerleşim düzeni, tuvaletlere erişim mesafesi, kat sayısı ve yükseklik, geçici veya kalıcı tesislerin durumu ile çalışanlardan edinilen geri bildirimler gibi hususlar dikkate alınmalıdır.

** İnşaat iş yerlerindeki tuvalet sayısı ile ilgili Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği'nde belirli bir sınırlama söz konusu değildir. Önceki maddede belirtilen hususlar da göz önüne alınarak risk değerlendirmesi ile belirlenmelidir.

Uluslararası dokümanlarda, genellikle çalışan cinsiyeti ve sayısı üzerinden belirlenmiş asgari değerler

(genellikle her 10-20 çalışan başına 1 tuvalet şeklinde) tavsiye edilebilmektedir. Erkek çalışan özelinde bazı kısaltılmış örnekler şu şekildedir:

ABD

- 20 veya daha az çalışan için: 1 adet tuvalet,
- 21 – 200 çalışan için: Her 40 çalışan başına 1 adet klozet ve 1 adet pisuvar gibi.

Avustralya

- 15 çalışan (ve her 15'lik kısım) için 1 adet tuvalet gibi.

Malezya

- 25 veya daha az çalışan için: 1 adet tuvalet ve 1,2 metre uzunluğunda (iki kişilik) pisuvar hattı gibi.

■ Taşınabilir tuvaletler devrilmeyecek şekilde sağlam zemine sabitlenmeli, düzenli aralıklarla boşaltılmalı ve temizlenmelidir (Daha fazla detay için Bkz. EN 16194).

Tuvaletler yalnızca fiziksel ihtiyaçların giderildiği alanlar değildir; aynı zamanda çalışan sağlığının izlenmesine ve korunmasına katkı sağlayabilecek önemli noktalar olarak da değerlendirilebilir. Örneğin, kabinlere yerleştirilecek idrar takip çizelgesi ile sıvı alımı, susuz kalma riski ve bazı sağlık belirtileri konusunda çalışanların farkındalığı artırılabilir. Gelişen dijital teknolojilerle birlikte, daha ileri uygulamalarda akıllı pisuvarlar; dehidrasyon, enfeksiyon riski gibi sağlık göstergelerini tespit ederek erken uyarı sağlayabilir.

b) Yıkama yerleri

Yapılan faaliyet veya sağlıkla ilgili nedenlerin gerektirmesi halinde, uygun nitelikte yıkama yerleri tesis edilmelidir.

Bu noktada özellikle yoğun toz oluşumu, çimento ile boya ve solvent gibi kimyasal maddeler ile temas ve çamur, atık su ve biyolojik etkenlere maruziyet riskinin söz konusu olduğu işlerde çalışanların vardiya sonunda uygun şekilde temizlenebilmesi için bu yerler son derece önemlidir.

Yıkama yerleriyle ilgili dikkate alınabilecek bazı önemli hususlar şunlardır:

- Yeterli sayı ve büyüklükte olmalı, çalışma alanına yakın ve kolay erişilebilir şekilde planlanmalı, kadın ve erkek çalışanlar için ayrı düzenlenmelidir.
- Duş üniteleri/kabinleri; çalışanların mahremiyetini sağlamalı, sıcak ve soğuk su imkânı bulundurulmalıdır. Ayrıca su birikmesini önleyecek şekilde, kolay temizlenebilir, kaymaz ve dayanıklı zeminle kaplanmalı ve uygun drenaj sistemine sahip olmalıdır.
- Çalışanların giysilerini asabilecekleri yeterli alan bulunmalı, aydınlatma ve havalandırma uygun şekilde sağlanmış olmalıdır.
- Göz ve cilt için tahriş edici maddelerle çalışanlar için göz duşu ve acil yıkama üniteleri gibi ek güvenlik tedbirleri ayrıca değerlendirilmelidir (Detaylar için Bkz. EN 15154).

c) Lavabolar

Çalışanların tuvalet kullanımı, kimyasal maddelerle teması ve kirli ya da yağlı ekipmanlarla çalışması vb. sonrasında ve yemek yemesi, iş sahasından ayrılması vb. öncesinde el ve yüzlerini temizleyebilmeleri için yeterli sayıda ve uygun nitelikte lavabolar yerleştirilmelidir.

Lavabolar; tuvaletler, barınma alanları ve yemek yerlerine kolay erişilebilir mesafede konumlandırılmalıdır. Sıcak-soğuk su muslukları, temizlik ürünleri (sıvı sabun vb.) ayna ve hijyenik kurutma araçları sağlanmış olmalıdır.